

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ચુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર કંપની અને અન્ય

૭ મે, ૨૦૦૩

[શિવરાજ વી. પાટીલ અને અરિજીત પાસાયત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ભારતના મેરીટાઈમ ઝોન (વિદેશી જહાજો દ્વારા માછીમારીનું નિયમન)

અધિનિયમ, ૧૯૮૧ અને તે હેઠળના નિયમો/ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦;

કલમ ૧૪:

ભારતીય વિશિષ્ટ આર્થિક ક્ષેત્રમાં વિદેશી ઊંડા સમુદ્રમાં માછીમારી જહાજો ચલાવવાની પરવાનગી-જાહેર હિતમાં સરકારી નીતિમાં ફેરફારના આધારે નવીકરણને નકારી કાઢવામાં આવ્યું-પડકાર-હાઈકોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યું-પરવાનગીના નવીકરણને મૂલ્યવાન અધિકાર/કાયદેસરની અપેક્ષા ધરાવતી ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા અપીલમાં મંજૂરી આપવામાં આવી અને તેને માત્ર સચોટ અને માન્ય કારણોસર નકારી શકાય છે અને તે કાયદાની વિરુદ્ધ નીતિ નિર્ણય પર આધારિત ન હોવી જોઈએ-અપીલ પર, યોજવામાં આવ્યું:સરકારી નીતિમાં ફેરફાર સાથે પરમિટના નવીકરણના અધિકારને જાહેર હિતમાં નકારી શકાય છે-કાયદેસર અપેક્ષા/વચનના સિદ્ધાંતનું મહત્વ ઘટી જાય છે અને નવીકરણની તરફેણમાં તેનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી.

વિદેશી ઊંડા સમુદ્રમાં માછીમારી કરતા જહાજો-એક પક્ષને લાઈસન્સ આપવું અને બીજાને પરમિટના નવીકરણનો ઈનકાર કરવો-શું તે કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન હોય-એવું માનવામાં આવે છે:કારોબારી પાસે નીતિમાં ફેરફારો કરવા માટે પૂરતી વ્યાપક વિવેકબુદ્ધિ હોય છે, જો કે તે વાજબી રીતે થવી જોઈએ અને મનસ્વી રીતે નહીં-નીતિમાં ફેરફારો વાજબીતાની કસોટીને સંતોષવા જોઈએ-સરકારી નીતિમાં કરવામાં આવેલા ફેરફારો અનુસાર પરમિટના નવીકરણ/વિસ્તરણને નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું-નીતિની કાયદેસરતાને નકારી કાઢવા માટે કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી ન હતી-સમાન વ્યવહાર સમાન કાનૂની પાયાના અસ્તિત્વની

ધારણા કરે છે-તે અન્ય કિસ્સામાં કરવામાં આવેલી ભૂલનું પુનરાવર્તન સ્વીકારતું નથી-તેથી, પરમિટના નવીકરણને નકારવામાં સરકારનું કાર્ય કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતું નથી કારણ કે તેમાં કોઈ ભેદભાવ સામેલ નથી-ખાનગી-હિત અને જાહેર હિત - - ચર્ચા કરાયેલ-વહીવટી કાયદો વચ્ચેનો તફાવત.

શબ્દો અને વાક્યો:

'નીતિમાં ફેરફારો ',' વાજબીપણું '-જેનો અર્થ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ના સંદર્ભમાં થાય છે.

સિદ્ધાંતો:

'કાયદેસર અપેક્ષા' અને 'પ્રોમિસરી એસ્ટોપેલ' ના સિદ્ધાંતો-નો અર્થ.

પ્રતિવાદી-વેપારીઓને ભારતના મેરીટાઈમ ઝોન (વિદેશી જહાજો દ્વારા માછીમારીનું નિયમન) અધિનિયમ અને તે હેઠળના નિયમોની જોગવાઈઓ હેઠળ ભારતના વિશિષ્ટ આર્થિક સમુદ્ર ઝોનમાં વિદેશી ઊંડા સમુદ્રમાં માછીમારી જહાજો ચલાવવા માટે પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.કોઈ પણ કારણ આપ્યા વિના પરમિટના નવીકરણનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો.નારાજ થયેલા પ્રતિવાદીઓએ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી જેને હાઈકોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા

ફગાવી દેવામાં આવી હતી.જો કે, અપીલ પર, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે જણાવ્યું હતું કે પરમિટનું નવીકરણ એ એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે જેમાં કાયદેસરની અપેક્ષા/પ્રોમિસરી એસ્ટોપલ સામેલ છે અને તેને માત્ર સચોટ અને માન્ય આધારો પર નકારી શકાય છે અને તે મુજબ સંબંધિત અધિકારીને કાયદા અનુસાર પરમિટના નવીકરણ પર પુનર્વિચાર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.તેથી વર્તમાન અપીલ.

અપીલકર્તાઓ માટે એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે લાઈસન્સ/પરમિટના નવીકરણનો ઈનકાર સરકારની બદલાયેલી નીતિને અનુરૂપ છે; કે ન તો નીતિગત નિર્ણય કાયદાની વિરુદ્ધ છે કે ન તો પરમિટના નવીકરણ માટે કાયદેસર અપેક્ષા/પ્રોમિસરી એસ્ટોપલના સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ કરી શકાય છે; કે સત્તાવાળાઓએ પ્રતિવાદીઓને પરમિટનું નવીકરણ ન કરવામાં વાજબી રીતે કામ કર્યું, કારણ કે પ્રતિવાદીઓ હાલની **EXIM** નીતિના સંદર્ભમાં અરજી કરતા નથી; અને તે કે લાઈસન્સ હાલની **EXIM** નીતિના સંદર્ભમાં અન્ય વેપારીઓને આપવામાં આવ્યું હતું.

પ્રતિવાદીઓ વતી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર લાઈસન્સની શરતો દર્શાવવામાં આવી ન હોવાથી, તે સત્તાવાળાઓને નવીકરણનો ઈનકાર કરવા માટે અધિકૃત કરતું નથી; અને અન્ય વેપારીઓને લાઈસન્સ આપીને, સત્તાવાળાઓએ મનસ્વી રીતે કામ કર્યું હતું, નીતિમાંથી આવા પ્રસ્થાન ભેદભાવ સમાન છે અને આમ કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ ૧.૧.જો કે આ દરખાસ્ત સાથે વિવાદ થઈ શકે છે કે પરમિટના નવીકરણ સાથે મૂલ્યવાન અધિકાર છે, તેમ છતાં જાહેર હિતના નવીકરણના ભારે કારણોસર તેને નકારી શકાય નહીં.જો તે સમયે જ્યારે આ બાબત વિચારણા માટે લેવામાં આવે કે નવીકરણ મંજૂર કરવામાં આવે કે નહીં, તો નીતિમાં ફેરફાર થાય છે, તો એવું ન કહી શકાય કે નીતિ રજૂ કરવાથી અધિકારનો પરાજય થાય છે.આવી સ્થિતિમાં, કાયદેસર અપેક્ષા અથવા પ્રોમિસરી એસ્ટોપલના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન મહત્વ ગુમાવે છે.[૬૩-બી, સી]

૧.૨.વચનો રદ કરવાના સિદ્ધાંતો અને કાયદેસરની અપેક્ષાઓ જાહેર હિતના માર્ગમાં ન આવી શકે.નિર્વિવાદપણે, જાહેર હિત ખાનગી હિત પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે.જ્યારે સભાન નીતિ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હોય અને તેનાથી વિપરીત કાર્ય કરવાની કોઈ વૈધાનિક મજબૂરી ન હોય, ત્યારે એવું ન કહી શકાય કે પ્રતિવાદીઓએ નવીકરણ માટેનો કોઈ અધિકાર મેળવ્યો છે.ઉચ્ચ અદાલતે એવું અવલોકન કરવું પાજબી ન હતું કે નીતિનો નિર્ણય કાયદાની વિરુદ્ધ હતો અને તે કારણોસર નવીકરણ માટેની અરજીની વિચારણા માટે નિર્દેશ જરૂરી હતો.જો ઉચ્ચ અદાલતે સંબંધિત સ્ટેન્ડના ગુણદોષ પર કોઈ તારણ નોંધ્યું ન હોત, તો કાયદા અનુસાર વિચારણા માટેનો નિર્દેશ યોગ્ય રહ્યો હોત અને પ્રતિવાદીઓની અરજી સ્વીકારવામાં કોઈ મુશ્કેલી ન આવી હોત.પરંતુ નોંધાયેલા તારણો દ્વારા

કોઈપણ વિચારણાને વ્યવહારીક રીતે સ્થગિત કર્યા પછી, અરજીની વિચારણા માત્ર ઔપચારિકતા હોત અને નવીકરણની મંજૂરી અનિવાર્ય પરિણામ હોત, જો કે તે નીતિ નિર્ણયની વિરુદ્ધ હોઈ શકે છે.તે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને અસમર્થનીય બનાવે છે.[૬૩-ઈ, એફ, જી]

૧.૩.એક પક્ષ એવો દાવો કરી શકતો નથી કે બીજા કેસમાં કંઈક ખોટું થયું હોવાથી, બીજું ખોટું કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ.તે ખોટો અધિકાર સ્થાપિત કરશે નહીં, પરંતુ અન્ય ખોટાને ટકાવી રાખશે.આવી બાબતોમાં કોઈ ભેદભાવ સામેલ નથી.ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ના તર્ક પર સમાન વ્યવહારની વિભાવનાને આવા કિસ્સાઓમાં લાગુ કરી શકાતી નથી.સમાન વ્યવહારનો ખ્યાલ સમાન કાયદાકીય પાયાના અસ્તિત્વની ધારણા કરે છે.તે બંને ભૂલોને સરખી રીતે લાવવા માટે ખોટી ક્રિયાના પુનરાવર્તનને સ્વીકારતું નથી.જો કાલ્પનિક રીતે સ્વીકારવામાં આવે કે નકારાત્મક સમાનતાની વિભાવના રજૂ કરીને અન્ય કેટલાક કિસ્સાઓમાં ખોટું કરવામાં આવ્યું છે, તો પણ સામાવાળાઓ તેમના કેસને મજબૂત કરી શકતા નથી.તેઓએ નકારાત્મક સમાનતાનો દાવો કરીને નહીં પણ અન્ય કોઈ આધાર પર તેમના કેસની તાકાત સ્થાપિત કરવી પડશે.તે સામાન્ય કાયદો છે કે બંધારણની કલમ ૧૪ સરકારી નીતિની બાબતોને પણ લાગુ પડે છે અને જો સરકારની નીતિ અથવા કોઈપણ કાર્યવાહી, કરારની બાબતોમાં પણ, વાજબીતાની કસોટીને સંતોષવામાં નિષ્ફળ જાય તો તે ગેરબંધારણીય ગણાશે.જ્યારે વહીવટી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને

નીતિમાં ફેરફાર કરવાની વિવેકબુદ્ધિ, જ્યારે કોઈ પણ કાયદા અથવા નિયમ દ્વારા કચડી ન નાખવામાં આવે ત્યારે પૂરતી વ્યાપક હોય છે, ત્યારે કલમ ૧૪ ની દ્રષ્ટિએ જે અનિવાર્ય અને ગર્ભિત છે તે એ છે કે નીતિમાં ફેરફાર વાજબી રીતે થવો જોઈએ અને એવી છાપ આપવી જોઈએ નહીં કે તે મનસ્વી રીતે અથવા કોઈપણ ખોટા માપદંડ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.કલમ ૧૪નો વ્યાપક વ્યાપ અને રાજ્યની પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રને ધ્યાનમાં લીધા વિના આ ટચસ્ટોન પર તેની માન્યતા માટે લાયક દરેક રાજ્યની કાર્યવાહીની જરૂરિયાત એક સ્વીકૃત સિદ્ધાંત છે.કલમ ૧૪ની મૂળભૂત જરૂરિયાત રાજ્ય દ્વારા કાર્યવાહીમાં નિષ્પક્ષતા છે, અને સાર અને સારમાં બિન-મનસ્વીતા એ નિષ્પક્ષ રમતની ધબકારા છે.ન્યાયિક સમીક્ષાના પેનોરમામાં ક્રિયાઓ એટલી હદ સુધી સ્વીકાર્ય છે કે રાજ્યએ સ્પષ્ટ કારણોસર માન્ય રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ, કોઈ પણ ખોટા હેતુ માટે તરંગી રીતે નહીં.[૬૪- બી-૭]

૧.૪.મનસ્વીપણાનો અર્થ અને સાચો અર્થ અને ખ્યાલ ચોક્કસપણે વ્યાખ્યાયિત કરતાં વધુ સરળતાથી જોવામાં આવે છે.વિવાદિત કાર્યવાહી મનસ્વી છે કે નહીં તે પ્રશ્નનો જવાબ આખરે આપેલ કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આપવામાં આવે છે.આવા કિસ્સાઓમાં લાગુ કરવા માટે એક મૂળભૂત અને સ્પષ્ટ કસોટી એ જોવાનું છે કે શું આક્ષેપિત ક્રિયામાંથી કોઈ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત ઉભરી આવે છે અને જો એમ હોય તો, શું તે ખરેખર વાજબીતાની કસોટીને સંતોષે છે.જ્યાં કોઈ કાર્ય કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ રીત સૂચવવામાં આવે છે અને પ્રક્રિયા

અપનાવવામાં કોઈ અવરોધ નથી, ત્યાં અલગ રીતે કાર્ય કરવા માટેનું વિચલન જે કોઈ પણ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતને જાહેર કરતું નથી જે વાજબી છે તેને મનસ્વી તરીકે લેબલ કરવામાં આવશે. દરેક રાજ્યની કાર્યવાહીને કારણ દ્વારા જાણ કરવી આવશ્યક છે અને તે અનુસરે છે કે કારણ દ્વારા બિનજવાબદાર કાર્ય પોતે મનસ્વી છે. [૬૪-G, H; ૬૫-A, B]

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન, AIR (૧૯૯૪) SC ૯૮ અને પંજાબ કોમ્યુનિકેશન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, AIR (૧૯૯૯) SC ૧૮૦૧ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ન્યૂ સાઉથવેલ વિરુદ્ધ પુર્ણ માટે એટર્ની જનરલ, (૧૯૯૦) ૬૪ ઓસ્ટ્રેલિયન એલજેઆર ૩૨૭, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૫.જો રાજ્ય વાજબીતાની મર્યાદામાં કામ કરે છે, તો રાષ્ટ્રીય પ્રાથમિકતાઓને ધ્યાનમાં લેવી અને વેપાર નીતિઓ અપનાવવી કાયદેસર રહેશે. અંતિમ કસોટી એ છે કે વાજબીતાના આધારસ્તંભ પર નીતિગત નિર્ણય સુરક્ષિત રીતે બહાર આવે છે કે કેમ. પ્રતિબંધની વાજબીતા વસ્તુનિષ્ઠ રીતે અને સામાન્ય જનતાના હિતોના દૃષ્ટિકોણથી નક્કી થવી જોઈએ, નહીં કે જે વ્યક્તિઓ પર પ્રતિબંધો લાદવામાં આવ્યા છે તેમના હિતોના દૃષ્ટિકોણથી અથવા અમૂર્ત વિચારણા પર. પ્રતિબંધને માત્ર એટલા માટે ગેરવાજબી ન કહી શકાય કારણ કે આપેલ કિસ્સામાં તે કડક

રીતે કામ કરે છે.કોઈ અન્યાયીતા સામેલ છે કે કેમ તે નક્કી કરવામાં, કથિત ઉદ્ધંધન કરવામાં આવેલા અધિકારની પ્રકૃતિ, લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધનો અંતર્ગત હેતુ, દુષ્ટતાની હદ અને તાકીદને દૂર કરવાની માંગ, લાદવાની અપ્રમાણસરતા, સંબંધિત સમયે પ્રવર્તમાન સ્થિતિ, ન્યાયિક ચુકાદામાં પ્રવેશ કરે છે.કાયદેસરની અપેક્ષાઓની વાજબીતા વેપાર અથવા વ્યવસાયને લગતા સંજોગોના સંદર્ભમાં નક્કી કરવી પડશે.જ્યાં દેશના હિતોની વાત છે અથવા જ્યાં વ્યવસાય દેશના અર્થતંત્રને અસર કરે છે ત્યાં ચોક્કસ વ્યક્તિની તરફેણમાં ચોક્કસ વ્યવસાયનું જોડાણ વાજબી છે.[૬૭-સી, ડી, ઈ]

પરભણી ટ્રાન્સપોર્ટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ, ઓરંગાબાદ અને અન્ય, *AIR* (૧૯૬૦) *SC* ૮૦૧; શ્રી મીનાક્ષી મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ભારત સરકાર, *AIR* (૧૯૭૪) *SC* ૩૬૬; હરિ ચંદ સારડા વિરુદ્ધ મિઝો જિલ્લા પરિષદ અને અન્ન, *AIR* (૧૯૬૭) *SC* ૮૨૯ અને કૃષ્ણાન કક્કંત વિરુદ્ધ કેરળ સરકાર અને અન્ય, *AIR* (૧૯૯૭) *SC* ૧૨૯ પર આધાર રાખ્યો હતો.

એચ. ડબલ્યુ. આર. વેડ દ્વારા વહીવટી કાયદો, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

દિવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર:સિવિલ અપીલ નંબર ૪૦૨૦-
૪૦૨૩/૨૦૦૩.

એલ. પી. એ. નંબર ૬૦૯,૬૧૧,૬૧૨/૨૦૦૧ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટના
૩૧/૦૫/૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ વતી સોલિસિટર જનરલ કે. એન. રાવલ, ટી. વી. રત્નમ, કે.
સુબ્બા રાવ અને બી. વી. બલરામ દાસ હાજર રહ્યા હતા.

પ્રતિવાદીઓ માટે જી. એલ. સાંઘી, રોહિત ટંડન અને હરિ શંકર કે.

કોર્ટનો ચુકાદો અપાયો હતો:

અરિજીત પાસાયત, ન્યાય.વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે.

પરવાનગી આપવામાં આવેલ છે.

આ અપીલમાં પડકાર એ છે કે હકીકતલક્ષી પાસાઓ પર વ્યક્ત કરેલા મંતવ્યોની
પૃષ્ઠભૂમિમાં પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી નવીકરણ માટેની

અરજીઓનો ઝડપથી નિકાલ કરવા માટે દિલ્લી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ભારત સંઘને આપવામાં આવેલા નિર્દેશને પડકારવામાં આવ્યો છે.

ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ચુકાદાની કાયદેસરતા પર હુમલાના સંદર્ભમાં મોટા ભાગના શસ્ત્રાગારની રચના કરતા નિવેદનો અને કાનૂની વિવાદનો અભાવ, જેના દ્વારા ચાર લેટર્સ પેટન્ટ અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, તેની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિ નીચે મુજબ છે:

પ્રતિવાદીઓએ ભારતના મેરીટાઈમ ઝોન (વિદેશી જહાજો દ્વારા માછીમારીનું નિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૮૧ (ટૂંકમાં "અધિનિયમ") અને ભારતના મેરીટાઈમ ઝોન (વિદેશી જહાજો દ્વારા માછીમારીનું નિયમન) નિયમો, ૧૯૮૨ (ટૂંકમાં "નિયમો") ની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજી કરી હતી અને તેમને પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.ભારતના વિશિષ્ટ આર્થિક ક્ષેત્રમાં નિર્ધારિત સ્વરૂપમાં મંજૂરીઓ આપવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત પરવાનગીએ અરજદારો- પ્રતિવાદીઓને કાયદા અને નિયમોની શરતો અનુસાર લીઝ પર મેળવવા અને વિદેશી ડીપ સી ફિશિંગ જહાજો ચલાવવા માટે અધિકૃત કર્યા હતા.જોકે, તેના પ્રારંભિક ચલણના સમયગાળા પછી પરવાનગીનું નવીકરણ કરવામાં આવ્યું ન હતું.અરજદારોનું વલણ એ હતું કે દરેક કિસ્સામાં પરમિટ ઇશ્યૂની તારીખથી ૧૫ વર્ષના સમયગાળા માટે માન્ય હતી, કારણ કે તેમને લીઝ પર વિદેશી ડીપ સી ફિશિંગ વેસેલ્સ દ્વારા ભારતીય વિશિષ્ટ આર્થિક ક્ષેત્રમાં ડીપ સી રિસોર્સિસના માછીમારીને લગતી ભારત સરકારની નીતિ અનુસાર મંજૂરી આપવામાં આવી

હતી; અને તે ૧૫ વર્ષના સમયગાળા માટે કાર્યરત હતા.ચાર્ટર્ડ વાહન અને લીઝ પર આપેલા વાહન વચ્ચે નોંધપાત્ર તફાવત છે કારણ કે સંબંધિત પરમિટની ચલણ માટે વિવિધ સમયગાળા નક્કી કરવામાં આવ્યા છે.નવીકરણ માટેની અરજીઓ જરૂરી ફી સાથે દાખલ કરવામાં આવી હોવા છતાં, પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરતા કોઈપણ કેસમાં કોઈ એક્સપ્રેસ ઓર્ડર પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.જો કે, નવીકરણ ફીને આવરી લેતા પગાર આદેશો અરજદારોને પરત કરવામાં આવ્યા હતા.ફરિયાદ કરવામાં આવે છે કે કોઈ કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી અને નવીકરણને અસર ન કરવા માટે કોઈ નીતિગત નિર્ણયનો પણ કોઈ સંદર્ભ નથી.અરજદારોએ હાઈકોર્ટમાં રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી.અરજીઓ એક વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા લેવામાં આવી હતી.મેસર્સ ગોલ્ડન આહાર લિમિટેડ અને એ. એન. આર. વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાના કેસમાં ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા અગાઉના આદેશ અને વર્તમાન અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલ કાઉન્ટર એફિડેવિટના સંદર્ભમાં, રિટ અરજીઓ રદ કરવામાં આવી હતી.આ કેસમાં ડિવિઝન બેન્ચે નોંધ્યું હતું કે પરવાનગીનું નવીકરણ એ અધિકારની બાબત નથી, કારણ કે સરકારી નીતિમાં ફેરફાર થયો છે.વ્યાપક જાહેર હિતમાં, ઊંડા દરિયામાં માછીમારીની નીતિને ફરીથી ગોઠવવી પડી હતી.એક સમીક્ષા સમિતિની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી જેણે તેની ભલામણો રજૂ કરી હતી અને આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને પરમિટના નવીકરણનો નિર્દેશ આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નહોતો.કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું

હતું કે શ્રી પી. મુરારીની અધ્યક્ષતામાં રચાયેલી સમીક્ષા સમિતિના અહેવાલને અનુસરીને વર્ષ ૧૯૯૬માં ભારત સરકાર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા નીતિગત નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, સરકાર નવી ઊંડા દરિયામાં માછીમારી નીતિ ઘડવાની પ્રક્રિયામાં છે.વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ નિષ્ફળતાને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારોએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ્સ દાખલ કરી હતી, જેમાં વિવાદિત ચુકાદો પસાર કરવામાં આવ્યો છે.ઉચ્ચ અદાલત, અન્ય બાબતોની સાથે, એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે પરમિટનું નવીકરણ એ એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે; તેને માત્ર સચોટ અને માન્ય આધારો પર નકારી શકાય છે; જોકે અરજી લેવામાં આવી હતી કે નવીકરણ સમયગાળાનો ઉલ્લેખ ભૂલથી કરવામાં આવ્યો હતો તે એક વિચાર પછીની બાબત લાગે છે, અને સંબંધિત સત્તાવાળાઓએ કાયદા અનુસાર પરમિટના નવીકરણ માટેની વિનંતી પર વિચાર કરવો જરૂરી હતો.સત્તાવાળાઓને તેના પર યોગ્ય આદેશ પસાર કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.ફુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો લાગુ કરવા જરૂરી હતા.જોકે ૧૫ વર્ષના સમયગાળા માટે લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યું નથી, ત્યાં એક કાયદેસર અપેક્ષા છે કે નવીકરણ આપવામાં આવશે.કાયદાકીય નિર્ણય જે કાયદાની વિરુદ્ધ હોય તેને સમર્થન આપી શકાતું નથી.મેસર્સ ગોલ્ડન આહાર લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં અગાઉનો નિર્ણય બંધનકર્તા પૂર્વવર્તી ન હતો, કારણ કે આ કેસની સુનાવણી કરતી ડિવિઝન બેન્ચના ધ્યાનમાં કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓ લાવવામાં આવી ન હતી.

જો કે, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આ સંજોગોમાં સંબંધિત અધિકારીઓને લાઇસન્સ રિન્યૂ કરવા માટે આદેશ જારી કરીને રાહત મળી નથી.સૌપ્રથમ વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા વિચારણા કરવાની હતી.ઉપરોક્ત તારણો સાથે, સત્તાવાળાઓને અરજીઓ પર વિચાર કરવા અને સંદેશાવ્યવહારની તારીખથી છ અઠવાડિયાના સમયગાળામાં નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

અપીલના સમર્થનમાં, વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલ શ્રી કે. એન. રાવલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે એ હકીકતની દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી છે કે જો લાઇસન્સ/પરમિટનું નવીકરણ કરવામાં આવે, તો તે માત્ર નીતિના નિર્ણયમાં ચોક્કસ શરતોની વિરુદ્ધ જશે.ઉચ્ચ અદાલત તેના નિષ્કર્ષમાં વાજબી ન હતી કે તેમાં કાયદેસરની અપેક્ષા અથવા વચનભંગ સામેલ હતો, અને નીતિગત નિર્ણય કાયદાની વિરુદ્ધ હતો.મુરારી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જે ખાસ કરીને નવીકરણ, હાલના લાઇસન્સના વિસ્તરણ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે અને ભવિષ્યમાં સંયુક્ત સાહસ/ચાર્ટર/લીઝ/પરીક્ષણ માછલી જહાજોમાં માછીમારી માટે પરમિટ જારી કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.ભલામણોને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને સ્વીકારવામાં આવી હતી.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે વિદેશી જહાજો દ્વારા ભારતીય વિશિષ્ટ ઝોનમાં માછીમારી અધિનિયમ અને તે હેઠળના નિયમો દ્વારા સંચાલિત અને નિયંત્રિત થાય છે, જ્યારે ઉપરોક્ત ઝોનમાં ભારતીય જહાજો દ્વારા માછીમારી કાર્યકારી આદેશો દ્વારા સંચાલિત થાય છે.

ઉપરોક્ત અરજીઓનો જવાબ આપતા, પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હાઈકોર્ટનો ચુકાદો દોષરહિત છે અને તેમાં દખલગીરીની બાંધધરી આપવા માટે કોઈ નબળાઈ નથી.તેણે એ અરજીને યોગ્ય રીતે નકારી કાઢી છે કે જ્યાં સુધી લાઈસન્સ/પરમિટની ચલણની વાત છે ત્યાં સુધી સત્તાવાળાઓ કેટલાક દસ્તાવેજોમાં દર્શાવેલ સમયગાળાથી બંધાયેલા નથી.માત્ર એટલા માટે કે લાઈસન્સ ૧૫ વર્ષના સમયગાળા માટે માન્ય હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું, જે સત્તાવાળાઓને નવીકરણનો ઇનકાર કરવા માટે કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતું ન હતું.એ બાબત પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો કે ૩૨ જહાજોના સંદર્ભમાં કહેવાતી નીતિમાંથી પ્રસ્થાન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમને સંબંધિત ઝોનમાં માછલી પકડવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.આ સ્પષ્ટપણે ભેદભાવને સ્થાપિત કરે છે, અને કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે.આ ૩૨ જહાજો સેકન્ડ હેન્ડ ડીપ સી ફિશિંગ જહાજો છે અને વિદેશ વેપારના મહાનિર્દેશક દ્વારા આપવામાં આવેલા જહાજ વિશિષ્ટ આયાત લાઈસન્સ સિવાય આયાત કરી શકાતા નથી, જે આયાત માટે પૂર્વ-આવશ્યકતા હોવા છતાં આપવામાં આવ્યું નથી.કહેવાતી આયાત કંપનીઓ દ્વારા કરવામાં આવી છે, જે તે સમયે અસ્તિત્વમાં ન હતી જ્યારે સંચાલન માટે પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.જે કંપનીઓને કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે તેમાંથી એક માત્ર શેલ કંપની છે જેની પાસે કોઈ નાણાકીય સંસાધનો નથી.રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલા તથ્યાત્મક પાસાઓ સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે ગેરકાયદેસર રીતે અને કોઈપણ વાજબી કારણો

વિના, તેમને કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે, જ્યારે તે જ લાભ અહીં પ્રતિવાદીઓને આપવામાં આવ્યો ન હતો.વધુમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલતે વાસ્તવમાં એવી કોઈ રાહત આપી નથી કે જેના માટે અરજીઓ કાયદાકીય રીતે હકદાર હતી.તેણે માત્ર નિર્દેશ આપ્યો છે કે નવીકરણ માટેની અરજીઓનો તેના આદેશની જાણની તારીખથી છ અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર ઝડપથી નિકાલ કરવામાં આવે.

પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોના જવાબ દ્વારા, વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે રજૂઆત કરી હતી કે નિર્દેશો માત્ર વિચારણા માટે નથી.જો એવું હોત અને આ બાબતને કાયદા અનુસાર નિર્ણય લેવા માટે ખુદ્દી રાખવામાં આવી હોત, તો કોઈ મુશ્કેલી ન આવી હોત.પરંતુ કેટલાક પાસાઓ પર ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા નોંધાયેલા ચોક્કસ તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, ખાસ કરીને નીતિ કાયદાનો વિરોધ કરે છે, અને/અથવા દસ્તાવેજોએ નવીકરણ માટેના હક સ્થાપિત કર્યા છે, નવીકરણ માટેની અરજીઓ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે સંબંધિત અધિકારીઓ દ્વારા કવાયત ખાલી ઔપચારિકતા સમાન હશે.વધુમાં, ૩૨ જુલાઈ કે જેનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે તે સંપૂર્ણપણે અલગ પાયા પર ઊભા છે.આ જુલાઈ સરકારની પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ આયાત કરવામાં આવ્યા હતા અને મર્ચન્ટ શિપિંગ એક્ટ, ૧૯૫૮ હેઠળ મર્કન્ટાઈલ મેરીટાઈમ વિભાગ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા હતા.ઉપરોક્ત જુલાઈ કોઈ પણ રીતે લીઝ અને ચાર્ટર પરમિટ સાથે સંબંધિત કેસો સાથે જોડાયેલા ન

હતા.સરકારની એકિઝમ નીતિ અનુસાર ઉપરોક્ત ૩૨ જહાજોની આયાત કરવામાં આવી હતી.વર્ષ ૨૦૦૦-૨૦૦૧ માં ઉપરોક્ત EXIM નીતિએ સંબંધિત જહાજોના કિસ્સામાં કરવામાં આવેલા વિશેષ આયાત લાઈસન્સને સમર્પણ કરીને ઊંડા દરિયામાં માછીમારીના જહાજોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપી હતી અને તેથી, જ્યાં સુધી વર્તમાન અપીલોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તે કેસો પરના લાઈસન્સની કોઈ સુસંગતતા નથી.જો તે દલીલો માટે સ્વીકારવામાં આવે કે આપવામાં આવેલી પરવાનગીમાં કંઈક અયોગ્ય હતું, તો તે સંબંધિત જહાજો સામે કાર્યવાહી કરવા માટે આધાર હોઈ શકે છે, પરંતુ તે અરજદારોના લાઈસન્સના નવીકરણ માટેનો આધાર ન હોઈ શકે.

જો કે આ દરખાસ્ત સાથે ઝઘડો થઈ શકે છે કે પરમિટના નવીકરણમાં તેની સાથે મૂલ્યવાન અધિકાર હોય છે, તેમ છતાં જાહેર હિતના ભારે કારણોસર થી નવીકરણ નકારી શકાય છે.તે વિવાદમાં નથી કે ૧૫ વર્ષના સમયગાળા માટે લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યા નથી.જો તે સમયે જ્યારે નવીકરણ મંજૂર કરવામાં આવે કે નહીં તે અંગે વિચારણા હાથ ધરવામાં આવે છે, તો નીતિમાં ફેરફાર થાય છે; એવું ન કહી શકાય કે નીતિ રજૂ કરવાથી અધિકારનો પરાજય થાય છે.આવી સ્થિતિમાં, કાયદેસર અપેક્ષા અથવા પ્રોમિસરી એસ્ટોપલના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન મહત્વ ગુમાવે છે.તે વિવાદિત નથી કે હકીકતમાં નીતિગત નિર્ણય અસ્તિત્વમાં છે.પરંતુ પ્રતિવાદીઓનું વલણ એ છે કે તે કાયદેસર અપેક્ષા અથવા

આંતરિક અધિકારોને વટાવી શકતું નથી.વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉપર ઉલ્લેખિત ૩૨ જહાજોની પૃષ્ઠભૂમિમાં આ મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેવો પડશે.

હરીફ દલીલો પર ધ્યાન આપવાની જરૂર છે.

નીતિવિષયક નિર્ણયની કાયદેસરતા પર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી.જે બાબત પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે નીતિ હોવા છતાં તેમના અધિકારો અપ્રભાવિત છે.

વચનો રદ્દ કરવાના સિદ્ધાંતો અને કાયદેસરની અપેક્ષાઓ જાહેર હિતના માર્ગમાં ન આવી શકે.નિર્વિવાદપણે, જાહેર હિત ખાનગી હિત પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે.હાથ પરનો કેસ દર્શાવે છે કે સભાન નીતિગત નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે અને તેનાથી વિપરીત કાર્ય કરવાની કોઈ વૈધાનિક મજબૂરી નથી.તે સંદર્ભમાં, એવું ન કહી શકાય કે પ્રતિવાદીઓએ નવીકરણ માટેનો કોઈ અધિકાર મેળવ્યો છે.ઉચ્ચ અદાલતે એવું અવલોકન કરવું વાજબી ન હતું કે નીતિનો નિર્ણય કાયદાની વિરુદ્ધ હતો અને તે કારણોસર નવીકરણ માટેની અરજીની વિચારણા માટે નિર્દેશ જરૂરી હતો.જો ઉચ્ચ અદાલતે સંબંધિત સ્ટેન્ડના ગુણદોષ પર કોઈ તારણ નોંધ્યું ન હોત, તો કાયદા અનુસાર વિચારણા માટેનો નિર્દેશ યોગ્ય રહ્યો હોત અને પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલની અરજી સ્વીકારવામાં કોઈ મુશ્કેલી ન આવી હોત.પરંતુ નોંધાયેલા તારણો દ્વારા કોઈપણ વિચારણાને વ્યવહારીક રીતે સ્થગિત કર્યા પછી, અરજીની વિચારણા માત્ર ઔપચારિકતા હોત અને નવીકરણની

મંજૂરી અનિવાર્ય પરિણામ હોત, જો કે તે નીતિ નિર્ણયની વિરુદ્ધ હોઈ શકે છે.તે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને અસમર્થનીય બનાવે છે.

૩૨ જહાજોને આપવામાં આવેલી પરવાનગીની અસર હવે ધ્યાનમાં લેવાની બાકી છે.અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું છે તેમ, જો તે સ્વીકારવામાં આવે કે કોઈ અયોગ્ય પરવાનગી હતી, તો પણ તે આવી પરવાનગીઓને ૩૨ જહાજોની બાબતમાં સંવેદનશીલ બનાવી શકે છે.પરંતુ તે પ્રતિવાદીઓની મદદ માટે ન આવી શકે.તે પાસાનો સામનો કરવો જરૂરી નથી કારણ કે બે ભૂલો એકને સાચો નથી બનાવતી.એક પક્ષ એવો દાવો કરી શકતો નથી કે બીજા કેસમાં કંઈક ખોટું થયું હોવાથી બીજું ખોટું કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ.તે ખોટો અધિકાર સ્થાપિત કરશે નહીં, પરંતુ અન્ય ખોટાને ટકાવી રાખશે.આવી બાબતોમાં કોઈ ભેદભાવ સામેલ નથી.ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં "બંધારણ") ની કલમ ૧૪ ના તર્ક પર સમાન વ્યવહારની વિભાવનાને આવા કિસ્સાઓમાં સેવામાં દબાવી શકાતી નથી.સમાન વ્યવહારની વિભાવના જે ધારણા કરે છે તે સમાન કાનૂની પાયાનું અસ્તિત્વ છે.તે બંને ભૂલોને સરખી રીતે લાવવા માટે ખોટી ક્રિયાના પુનરાવર્તનને સ્વીકારતું નથી.જો કાલ્પનિક રીતે સ્વીકારવામાં આવે કે નકારાત્મક સમાનતાની વિભાવના રજૂ કરીને કેટલાક અન્ય કેસોમાં ખોટું કરવામાં આવ્યું છે, તો પણ સામાવાળાઓ તેમના કેસને મજબૂત કરી શકતા નથી.તેઓએ નકારાત્મક સમાનતાનો દાવો

કરીને નહીં પણ અન્ય કોઈ આધાર પર તેમના કેસની તાકાત સ્થાપિત કરવી પડશે.

તે સામાન્ય કાયદો છે કે બંધારણની કલમ ૧૪ સરકારી નીતિઓની બાબતોને પણ લાગુ પડે છે અને જો નીતિ અથવા સરકારની કોઈપણ કાર્યવાહી, કરારની બાબતોમાં પણ, વાજબીતાની કસોટીને સંતોષવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે ગેરબંધારણીય ગણાશે.

જ્યારે કાર્યકારી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને નીતિમાં ફેરફાર કરવાની વિવેકબુદ્ધિ, જ્યારે કોઈ પણ કાયદા અથવા નિયમ દ્વારા કચડી ન નાખવામાં આવે ત્યારે પૂરતી વ્યાપક હોય છે, ત્યારે કલમ ૧૪ ની દ્રષ્ટિએ જે અનિવાર્ય અને ગર્ભિત છે તે એ છે કે નીતિમાં ફેરફાર વાજબી રીતે થવો જોઈએ અને એવી છાપ આપવી જોઈએ નહીં કે તે મનસ્વી રીતે અથવા કોઈપણ ખોટા માપદંડ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.કલમ ૧૪નો વ્યાપક વ્યાપ અને રાજ્યની પ્રવૃત્તિના ક્ષેત્રને ધ્યાનમાં લીધા વિના આ ટચસ્ટોન પર તેની માન્યતા માટે લાયક દરેક રાજ્યની કાર્યવાહીની જરૂરિયાત એક સ્વીકૃત સિદ્ધાંત છે.કલમ ૧૪ની મૂળભૂત જરૂરિયાત રાજ્ય દ્વારા કાર્યવાહીમાં નિષ્પક્ષતા છે, અને સાર અને સારમાં બિન-મનસ્વીતા એ નિષ્પક્ષ રમતની ધબકારા છે.ન્યાયિક સમીક્ષાના પેનોરમામાં ક્રિયાઓ એટલી હદ સુધી સ્વીકાર્ય છે કે રાજ્યએ કોઈ સ્પષ્ટ કારણ માટે માન્ય રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ, કોઈ પણ ખોટા હેતુ માટે તરંગી રીતે નહીં.મનસ્વીપણાનો અર્થ અને સાચો અર્થ અને ખ્યાલ ચોક્કસપણે વ્યાખ્યાયિત કરતાં વધુ સરળતાથી જોવામાં

આવે છે.વિવાદિત કાર્યવાહી મનસ્વી છે કે નહીં તે પ્રશ્નનો જવાબ આખરે આપેલ કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આપવામાં આવે છે.આવા કિસ્સાઓમાં લાગુ કરવા માટે એક મૂળભૂત અને સ્પષ્ટ કસોટી એ જોવાનું છે કે શું આક્ષેપિત ક્રિયામાંથી કોઈ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત ઉભરી આવે છે અને જો એમ હોય તો, શું તે ખરેખર વાજબીતાની કસોટીને સંતોષે છે.

જ્યાં કોઈ કાર્ય કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ રીત સૂચવવામાં આવે છે અને પ્રક્રિયા અપનાવવામાં કોઈ અવરોધ નથી, ત્યાં અલગ રીતે કાર્ય કરવા માટેનું વિચલન જે કોઈ પણ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતને જાહેર કરતું નથી જે પોતે વાજબી છે તેને મનસ્વી તરીકે લેખલ કરવામાં આવશે.દરેક રાજ્યની કાર્યવાહીને કારણ દ્વારા જાણ કરવી આવશ્યક છે અને તે અનુસરે છે કે કારણ દ્વારા બિનજવાબદાર કાર્ય પોતે મનસ્વી છે.

જી. બી. મહાજન વિરુદ્ધ જલગાંવ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૧) એસ. સી. ૧૧૫૩ માં અવલોકન કરાયેલ કોર્ટને વહીવટી નીતિના સમૃદ્ધ ક્ષેત્રમાંથી બહાર રાખવામાં આવે છે, સિવાય કે જ્યાં નીતિ કાયદાની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત જોગવાઈ સાથે અસંગત હોય, જે નીતિ સાથે સંબંધિત સત્તાનું સર્જન કરે છે અથવા જ્યાં સત્તાના કથિત ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલો નિર્ણય એવો હોય કે જે વાજબી અને સદ્ભાવનાથી કામ કરતી સત્તાનો ભંડાર તેને બનાવી શક્યો ન હોત.પરંતુ સાવચેતીનો એક શબ્દ હોવો જોઈએ.કોર્ટ દરમિયાનગીરી કરે તે પહેલાં કંઈક જબરજસ્ત દેખાવું જ જોઈએ.તે અરજદાર માટે

ડિસ્ચાર્જ કરવાની મુશ્કેલ જવાબદારી છે અને હોવી જોઈએ.અદાલતો નીતિ ઘડવામાં અથવા તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં બહુ સારી નથી.કેટલીકવાર જ્યારે અદાલતોએ નીતિના આધારે હસ્તક્ષેપ કર્યો હોય ત્યારે કાયદા હેઠળ ખુદી નીતિઓની શ્રેણી અથવા ગેરવાજબી નીતિ શું છે તે અંગેના અદાલતના દષ્ટિકોણને જાહેર સ્વીકૃતિ મળી નથી.તેનાથી વિપરીત, નીતિના વિચિત્ર મંતવ્યોની આકરી ટીકા કરવામાં આવી છે.

પ્રોફેસર વેડ નિર્દેશ કરે છે તેમ (એચ. ડબલ્યુ. આર. વેડના વહીવટી કાયદામાં, છઠ્ઠી આવૃત્તિ) કાયદાકીય સીમાઓમાં અભિપ્રાયના આમૂલ મતભેદો માટે પૂરતો અવકાશ છે જેમાં કોઈ પણ પક્ષ ગેરવાજબી નથી.વહીવટી કાયદામાં વાજબીતા, તેથી, યોગ્ય માર્ગ અને સત્તાના અયોગ્ય દુરુપયોગ વચ્ચેનો તફાવત હોવો જોઈએ.ન તો ટેસ્ટ કોર્ટની પોતાની વાજબીતાનું ધોરણ છે કારણ કે તે આપેલ પરિસ્થિતિમાં તેની કલ્પના કરી શકે છે.નોંધવા જેવી બાબત એ છે કે આ બાબત કાયદાકીય અર્થમાં માત્ર એટલા માટે ગેરવાજબી નથી કારણ કે કોર્ટ તેને અવિવેકી માને છે.

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન, AIR (૧૯૯૪) SC ૯૮૮ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સત્તાધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલો નિર્ણય મનસ્વી, ગેરવાજબી અને જાહેર હિતમાં લેવામાં આવવો જોઈએ નહીં જ્યાં કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતને લાગુ કરી શકાય.જો તે નીતિનો પ્રશ્ન હોય, તો જૂની નીતિમાં ફેરફારની રીતો દ્વારા પણ, અદાલતો

નિર્ણયમાં દખલ કરી શકતી નથી.આપેલ કિસ્સામાં કાયદેસરની અપેક્ષાઓને જન્મ આપતા આવા તથ્યો અને સંજોગો છે કે કેમ તે મુખ્યત્વે હકીકતનો પ્રશ્ન હશે.

પંજાબ કોમ્યુનિકેશન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો, એ. આઈ. આર. (૧૯૯૯) એસ. સી. ૧૮૦૧ માં જોવા મળ્યું હતું તેમ, નીતિમાં ફેરફાર "વેક્સબરી વાજબીપણું" પર ન્યાયી ઠેરવી શકાય તો તે નોંધપાત્ર કાયદેસરની અપેક્ષાને હરાવી શકે છે.નીતિમાં ફેરફાર સાથે સંબંધિત ફાયદા અને ગેરફાયદાઓના સંતુલનમાં નિર્ણય લેનાર પાસે પસંદગી હોય છે.તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે નીતિની પસંદગી નિર્ણય લેનાર માટે છે, કોર્ટ માટે નહીં.કાયદેસરની મૂળ અપેક્ષા માત્ર કોર્ટને એ શોધવાની મંજૂરી આપે છે કે શું નીતિમાં ફેરફાર જે કાયદેસરની અપેક્ષાને હરાવવા માટેનું કારણ છે તે અતાર્કિક અથવા વિકૃત છે અથવા જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ન કરી શકે.વધુ કંઈ વિના માત્ર કાયદેસરના વિસ્તરણ પર આધારિત દાવો હકીકતમાં અધિકાર આપી શકતો નથી.તેની વિશિષ્ટતા એ હકીકતમાં રહેલી છે કે તે સમગ્ર સમયગાળાને આવરી લે છે:વર્તમાન, ભૂતકાળ અને ભવિષ્ય.આ નિવેદન કેટલું મહત્વપૂર્ણ છે કે આજે આપતીકાલની ગઈકાલ છે.જેમ આપણે તેનો અનુભવ કરીએ છીએ તેમ વર્તમાન છે, ભૂતકાળ એ વર્તમાન સ્મૃતિ છે અને ભવિષ્ય એ વર્તમાન અપેક્ષા છે.કાયદાકીય હેતુઓ માટે, અપેક્ષા એ સમાન અપેક્ષા નથી.અપેક્ષાઓની

કાયદેસરતાનું અનુમાન ત્યારે જ લગાવી શકાય છે જ્યારે તે કાયદાની મંજૂરી પર આધારિત હોય.

ન્યૂ સાઉથવેલ વિરુદ્ધ કિવન, [૧૯૯૦] ૬૪ ઓસ્ટ્રેલિયન એલ. જે. આર. ૩૨૭ માટે એટર્ની જનરલમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તેમ, કોઈ વ્યક્તિની કાયદેસરની અપેક્ષાઓની નિરાશાને ટાળવાના આધારે વહીવટી સત્તાનો ઉપયોગ કરવો એ અદાલતોને વ્યવહારવાદના લક્ષણવિહીન સમુદ્ધ પર મૂકવા સમાન હશે.તદુપરાંત, કાયદેસરની અપેક્ષા (કાનૂની અધિકારથી ઓછી પડતી) ની વાટાઘાટો સત્તાના ઉપયોગને અમાન્ય બનાવવાના આધારથી ખૂબ જ અસ્પષ્ટ છે જ્યારે તેની ક્વાયત અન્યથા કાયદા સાથે સુસંગત હોય; 'જો આપેલ કેસમાં કાયદેસરની અપેક્ષાનો ઇનકાર એ બાંધધરીકૃત અધિકારનો ઇનકાર કરવા સમાન હોય અથવા મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ, અન્યાયી અથવા પક્ષપાતી હોય તો સત્તાનો કુલ દુરુપયોગ અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન હોય, તો તેને કલમ ૧૪ ને આકર્ષતા જાણીતા આધારો પર સવાલ કરી શકાય છે પરંતુ માત્ર કાયદેસરની અપેક્ષા પર આધારિત દાવો વધુ કંઈ વિના આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરવાનો અધિકાર આપી શકતો નથી.તે વિચારણા કરવાના આધારોમાંથી એક હોઈ શકે છે, પરંતુ અદાલતે પડદો ઉપાડવો જોઈએ અને જોવું જોઈએ કે શું નિર્ણય હસ્તક્ષેપની બાંધધરી આપતા આ સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે કે કેમ.તે હકીકતો અને આવા તથ્યોને લાગુ પડતા વહીવટી કાયદાના માન્ય સામાન્ય સિદ્ધાંતો અને કાયદેસરની અપેક્ષાના ખ્યાલ પર ઘણો આધાર રાખે છે, જે

વહીવટી કાર્યવાહીની સમીક્ષા માટે અદાલતો દ્વારા રચાયેલી વિભાવનાઓની લાંબી સૂચિમાં નવીનતમ ભરતી છે, જે લાગુ પડતી સામાન્ય કાનૂની મર્યાદાઓ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં વહીવટી સત્તાના ભાવિ ઉપયોગની રીતને બંધનકર્તા હોવી જોઈએ.તે અનુસરે છે કે કાયદેસરની અપેક્ષાનો ખ્યાલ એ ચાવી નથી જે કુદરતી ન્યાયના ખજાનાને ખોલે છે અને તેણે એવા દરવાજા ખોલવા જોઈએ નહીં જે અદાલતને ગુણદોષ પર સમીક્ષામાંથી બહાર કાઢે છે, ખાસ કરીને જ્યારે અટકળો અને અનિશ્ચિતતાનું તત્વ તે જ ખ્યાલમાં સહજ હોય.ન્યૂ સાઉથવેલના કેસ માટે એટર્ની જનરલમાં ચેતવણી આપવામાં આવી છે તેમ અદાલતોએ પોતાને નિયંત્રિત કરવા જોઈએ અને કાનૂની મર્યાદાઓને અનુરૂપ આવા દાવાઓનો આદર કરવો જોઈએ.તે એક સારી ચેતવણી છે.નહિંતર, કરાર, લાઈસન્સ વગેરેમાં નિહિત સ્વાર્થ ધરાવતો સાધનસંપન્ન વાદી, પોતાના હિતને આગળ વધારવા માટે નિષ્ફળ સિદ્ધાંતોને નિર્દેશિત કરીને કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓ ફરજિયાત કરવામાં સફળતાપૂર્વક સામેલ થઈ શકે છે.સાવચેતી, ખાસ કરીને બદલાતી પરિસ્થિતિમાં, વધુ મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે.

જો રાજ્ય વાજબીતાની મર્યાદામાં કામ કરે છે, તો રાષ્ટ્રીય પ્રાથમિકતાઓને ધ્યાનમાં લેવી અને વેપાર નીતિઓ અપનાવવી કાયદેસર રહેશે.ઉપર નોંધ્યા મુજબ, અંતિમ કસોટી એ છે કે વાજબીતાના આધારસ્તંભ પર નીતિ નિર્ણય સુરક્ષિત રીતે બહાર આવે છે કે કેમ.

પ્રતિબંધની વાજબીતા વસ્તુનિષ્ઠ રીતે અને સામાન્ય જનતાના હિતોના દષ્ટિકોણથી નક્કી થવી જોઈએ, નહીં કે જે વ્યક્તિઓ પર પ્રતિબંધો લાદવામાં આવ્યા છે તેમના હિતોના દષ્ટિકોણથી અથવા અમૂર્ત વિચારણા પર. પ્રતિબંધને માત્ર એટલા માટે ગેરવાજબી ન કહી શકાય કારણ કે આપેલ કિસ્સામાં તે કડક રીતે કામ કરે છે. કોઈ અન્યાયીતા સામેલ છે કે કેમ તે નક્કી કરવામાં; કથિત ઉલ્લંઘન કરવામાં આવેલા અધિકારની પ્રકૃતિ, લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધનો અંતર્ગત હેતુ, દુષ્ટતાની હદ અને તાકીદને તેના જ્ઞારા દૂર કરવાની માંગ, લાદવાની અપ્રમાણસરતા, સંબંધિત સમયે પ્રવર્તમાન સ્થિતિ, ન્યાયિક ચુકાદામાં પ્રવેશ કરે છે. કાયદેસરની અપેક્ષાઓની વાજબીતા વેપાર અથવા વ્યવસાયને લગતા સંજોગોના સંદર્ભમાં નક્કી કરવી પડશે. જ્યાં દેશના હિતોની વાત છે અથવા જ્યાં વ્યવસાય દેશના અર્થતંત્રને અસર કરે છે ત્યાં ચોક્કસ વ્યક્તિની તરફેણમાં ચોક્કસ વ્યવસાયનું જોડાણ વાજબી છે. (પરભણી ટ્રાન્સપોર્ટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ, ઓરંગાબાદ અને અન્ય, AIR (૧૯૬૦) SC ૮૦૧, શ્રી મીનાક્ષી મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, AIR (૧૯૭૪) SC ૩૬૬, હરિ ચંદ સારડા વિરુદ્ધ મિઝો જિલ્લા પરિષદ અને અન્ય, AIR (૧૯૬૭) SC ૮૨૯ અને કૃષ્ણાન કક્કંત વિરુદ્ધ કેરળ સરકાર અને અન્ય, AIR (૧૯૯૭) SC ૧૨૯ જુઓ.

ઉપર નોંધ્યા મુજબ, અપીલકર્તાઓએ સરકારી નીતિમાં ફેરફાર પર આધાર રાખ્યો છે જેમાં સૂચવવામાં આવ્યું છે કે ચાર્ટર/લીઝ પરમિટ માટે

નવીકરણ/વિસ્તરણની કોઈ મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે જણાવ્યું છે કે જો પ્રતિવાદીઓ પ્રવર્તમાન એક્ઝિમ નીતિની દ્રષ્ટિએ અરજી કરે છે, જેમ કે ઉપરોક્ત ૩૨ જહાજો દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું, તો કાયદા અનુસાર યોગ્ય વિચારણા કરવામાં આવશે.

કાનૂની સ્થિતિઓના વિશ્લેષણને ધ્યાનમાં રાખીને, અને નીતિની કાયદેસરતાને નકારી કાઢવા માટે કોઈ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, પ્રતિવાદીઓએ દખલગીરીનો કેસ બનાવ્યો નથી.

ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં કાયદેસરની અપેક્ષા અંગે પ્રતિવાદીઓની બાકીની અરજી પણ યોગ્ય નથી.

અપીલ મંજૂર થવાને લાયક છે; જેને અમે નિર્દેશ કરીએ છીએ કે ખર્ચ સરળ બને છે.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.